

Xəttatlığın dili ilə danışan sənətkar

Minilliklər boyu formalaşan xəttatlıq təkcə yazı vasitəsi deyil, həm də mədəniyyətin ifadəsidir. Xəttatlıq hərflərin ahəngi, ölçüsü, ritmi və məna dərinliyi ilə insanı yalnız oxumağa deyil, düşünməyə də vadar edir. Məhz bu səbəbdən xəttatlıq sadəcə estetik yaradıcılıq deyil, eyni zamanda ibadət və mənəvi kamillik yolu kimi qəbul edilib.

Səbir, nizam və düşüncə fəlsəfəsi

Azərbaycan mədəni irsində də xəttatlıq sənəti xüsusi yer tutur. Orta əsrlərdən başlayaraq, ölkəmizin müxtəlif bölgələrində inkişaf edən bu sənət növü rəsamlıq, miniatür və kitab sənəti ilə bağlı şəkildə formalaşıb. Tarixi mənbələr sübut edir ki, Azərbaycan ərazisində fəaliyyət göstərən xəttatlar dini mətnləri, elmi əsərləri, klassik poeziya nümunələrini və dövlət sənədlərini yalnız yazmaqla kifayətlənməyib, onları bədii-estetik dəyəərə malik sənət əsərlərinə çeviriblər. Xəttatlıq məktəbləri, dərğahlar və ustad-şagird ənənəsi vasitəsilə bu incə sənət nəsil-dənəsilə ötürülüb.

Xəttat təkcə yazan deyil, mətnin ruhunu anlayan, onu estetik formaya salan sənətkar olub. Bu baxımdan, xəttatlıq həm texniki ustalıq, həm də dərin mənəvi hazırlıq tələb edən yoldur. Yazının gözəlliyi oxucunun mətni qavramasını asanlaşdırmaqla yanaşı, onun ruhuna da təsir göstərib. Ona görə də xəttatlar yalnız sənətkar deyil, həm də maarifçi, qoruyucu və daşıyıcı rolunu oynayıblar. Bu gün muzeylərdə, kolleksiyalarda və sərgilərdə qorunan yüz-lərlə xəttatlıq nümunəsi Azərbaycanın zəngin mədəni irsinin canlı şahidləridir.

Müasir dövrdə texnologiyanın sürətlə inkişaf etməsinə baxmayaraq, xəttatlıq sənəti aktuallığını itirməyib. Əksinə, rəqəmsal dünyanın sürətli axını fonunda insanlar daha çox ruhani dərinliyə, səbir və diqqət tələb edən sənətlərə yönəliirlər. Bu sahədə fəaliyyət göstərən ustad sənətkarlar arasında təkcə ölkəmizdə deyil, onun hüdudlarından kənarda da tanınan Gülüm-xan Bəydemir xüsusi yer tutur.

Rəsamlıqdan xəttatlığa aparan sənət yolu

1950-ci il mayın 15-də Şamaxı rayonunun Ərəşalbaş kəndində - şairlər və sənətkarlar yurdunda dünyaya göz açan Gülüm-xan Bəydemir erkən yaşlarından sənətə xüsusi maraq gös-

tərib. Bu maraq onu 1970-ci ildə Əzimzadə adına Dövlət Rəssamlıq Məktəbinə gətirib. Burada aldığı klassik rəsamlıq təhsili onun gələcək xəttatlıq üslubunun formalaşmasında mühüm rol oynayıb. Xəttat deyir ki, 1971-1973-cü illərdə hərbi xidmətdə olarkən Rusiyanın Xabarovsk vilayətində ilk fərdi sərgisini açması onun yaradıcılıq potensialını göstərən ilk addım olub. Akvarel mənzərəsi ilə iştirak etdiyi müsabiqədə ikinci yer qazanması sənətdə doğru yolda olduğunu sübut edib. Zaman

keçdikcə sənətkarın diqqətini daha qədim və daha dərin bir sahə - xəttatlıq sənəti cəlb etməyə başlayıb.

"1976-cı ildə Rəsamlıq məktəbini bitirdikdən sonra bir çox sərgilərdə iştirak etmişəm. Azərbaycanda unudulmaqda olan daş üzərində oyma sənəti ilə məşğul olarkən mənə ön çox cəzb edən yüz illərdən bəri daşlara həkk edilmiş xəttatlıq sənəti olub. Hərflərin düzülüşü, ritmi və estetik harmoniyası məndə xəttatlığın inceliklərini öyrənmək həvəsi yaradıb. Bu maraq mənə onu daha dərinləndirən araşdırmağa, öyrənməyə və ustad axtarışına sövq edib. Bu məqsədlə 1995-ci ildə Türkiyənin İstanbul şəhərinə getdim və orada xətt sənətkarlarını axtarmağa başladım", - deyir ustad.

Gülüm-xan Bəydemir 2003-cü ildə Kamil Nazik adlı xəttatdan ilk dərslərini almağa başlayıb. Daha sonra isə dünyaca məşhur xəttat Davud Bektaşdan təhsil alaraq sənətini daha da kamilləşdirib. Bu ustad dərsləri sənətkarın xəttatlıq dünyagörüşünü formalaşdırır, onun yazısına estetik dərinlik qatır. Zəhməti qısa zamanda bəhrəsini verir. 2006-

cı ildə İstanbulda keçirilən beynəlxalq xətt yarışmasında "Ahmed-Muhammed" adlı əsəri ilə birinci yerə layiq görülür. Bu uğur sənətkarın yaradıcılıq yolunda yeni qapılar açır. 2007-ci ildə Almaniya və Avstriyada keçirilən sərgilərdə iştirak etməsi, eləcə də həmin il Hz. Mövlana Xətt Yarışmasında birincilik qa-

"Xəttatlıq mənim üçün təkcə sənət deyil, eyni zamanda mənəvi yoldur. Bu sənət yalnız gözəl yazı yox, həm də düşünməkdir. Hər yeni sözün gözəlliyi beynimdə yeni kompozisiya qurmağıma, onu necə yazacağıma, hansı növdən və rəngdən istifadə edəcəyimi düşünməyi-mə səbəb olur. Əsərlərimdə daha çox xəttatlığın Cəli-sülüs növünə üstünlük verirəm. Böyük ölçülü yazılar, güclü kompozisiya və rəng seçimi yazıya xüsusi təsir gücü qazandırır. Əsərin ərsəyə gəlmə müddəti bu sadaladıqlarımdan asılı olaraq dəyişir", - deyir xəttat.

Hazırda Qala kəndində yerləşən şəxsi muzeyində fəaliyyət göstərən Gülüm-xan Bəydemir burada həm yaradır, həm də bu sənəti gənc nəsələ sevdirməyə çalışır. Xəttat deyir ki, bu sənəti öyrənmək son dərəcə çətin prosesdir və mütləq ustad müəllim tələb edir: "Mən rəssam olsam belə, xəttatlığı öyrənmək çox çətin oldu. Müəllimsiz yazılan hərf gözə xoş gələ bilər, lakin səhvləri yalnız peşəkar ustad görə bilər. Xəttatlıqda əsas alətlər qamış qələm, hiss mürəkkəb və aharlanmış kağızdır. Bu materiallar yazının həm texniki, həm də estetik keyfiyyətini artırır".

Rəqəmsal dövrdə xəttatlığa marağın artdığını deyən Gülüm-xan Bəydemir bunu məlumat və materiallara çıxışın asanlaşması ilə əlaqələndirir. Lakin o vurğulayır ki, bu sənətə yalnız maraq deyil, həm də mənəvi bağlılıq, səbir və zəhmət lazımdır. İstedadın əhəmiyyətini inkar etməyən xəttat eyni zamanda daim öyrənməyin, yeni üsullara açıq olmağın vacibliyini də qeyd edir. Gülüm-xan Bəydemirin yaradıcılığı həm də Azərbaycanın zəngin xəttatlıq irsinin yaşadılması və gələcək nəsillərə ötürülməsi missiyasıdır.

Ülkər XASPOLADOVA,
"Azərbaycan"